

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๑๙๘ รูป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t – test) และค่าเอฟ (F – test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิดผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามตามสาระสำคัญของแบบสอบถามปลายเปิดจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแจกแจงความถี่ โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มข้อมูลตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุปอภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๔๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ มีพรรษา ๑๑ – ๑๕ พรรษา จำนวน ๗๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔ มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๒ มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๙๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐ ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม จำนวน ๑๕๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๓

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๑) **ด้านการปกครอง** โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในรายข้อแต่ละข้อคำถามด้านการปกครอง พบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปกครอง ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการจัดทำระเบียบปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ที่มาทำกิจกรรมภายในวัด รองลงมา คือ มีการจัดทำระเบียบปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคลากรภายในวัด และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีการจัดสวัสดิการให้บุคลากรภายในวัดอย่างเหมาะสม

๒) **ด้านการศึกษา** โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในรายข้อแต่ละข้อคำถามด้านการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษา ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชน รองลงมา คือ ด้านการจัดการ/จัดให้มีเพื่อการศาสนศึกษา เช่น การศึกษาพระ ปริยัติธรรมในวัด การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในวัด และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ การสรรหา และจัดห้องสมุดทางพระพุทธศาสนาในวัด

๓) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** โดยรวมมีความคิดเห็นที่อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่เป็นข้อคำถามด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนกองทุนการศึกษาต่าง ๆ แก่เด็กยากจน รองลงมา คือ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ร่วมศีลธรรมในวัด และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพในวัด

๔) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** โดยรวมมีความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่เป็นข้อคำถามด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รองลงมา คือ จัดให้มีนิทรรศการที่เกี่ยวข้องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ จัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน ประชาชน

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** โดยรวมมีความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายข้อที่เป็นข้อคำถามด้านการสาธารณูปการ พบว่า ความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการสาธารณูปการ ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ บริเวณวัดทั่วไปมีความสะอาด มั่นคงแข็งแรง รองลงมา คือ มีการ

บริหารจัดการและดูแลศาสนสมบัติของวัด และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ บริเวณวัดมีสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมส่งเสริมมรณสถาน

๖) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ โดยรวมมีความคิดเห็นที่อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในรายชื่อที่เป็นข้อคำถามด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า ความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน รองลงมา คือ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรทำหน้าที่อบรมศีลธรรมตามหน่วยงานต่าง ๆ และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ จัดให้มีเวทีระบข้อพิพาท/ข้อขัดแย้งของชาวบ้าน

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยผู้วิจัยได้สรุปตามสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในทุก ๆ ด้าน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านการปกครอง ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธาณสงเคราะห์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ มีเพียงด้านการศาสนศึกษา ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันมีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันมีความคิดเห็นตอบหาทาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านการศาสนศึกษา และด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธาณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในทุก ๆ ด้าน แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในทุก ๆ ด้าน แตกต่างกัน

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี สรุปดังนี้

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในประเด็นปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พอสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง การปกครองเป็นมีพื้นที่ทุรกันดาร การดูแลได้ทั่วถึง การวางแผนการบริหารจัดการไม่มีระบบ ดำเนินการตามรูปแบบเดิมเหมือนการบริหารวัดทั่ว ๆ ไป ไม่มีแผนรองรับเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ไม่มีสรรสวัสดิการสำหรับพระสงฆ์ในวัด เมื่อเกิดอุบัติเหตุ โรคภัยไข้หัด ต่าง ๆ ต้องดำเนินการรักษาเอง ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีวางแผนการบริหารจัดการเป็นระบบที่มีรูปแบบและมีแผนรองรับเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการวัด ให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม จัดสรรสวัสดิการให้พระสงฆ์สามเณร เมื่อเกิดอาพาธ ดูแลรักษาและค่าใช้จ่ายจนกว่าจะหายจากอาพาธ

๒) ด้านการศึกษา โรงเรียนปริยัติธรรมปิดตัวลงเรื่อย ๆ เนื่องจากกุลบุตรไม่นิยมบวช ทำให้ขาดแคลนพระภิกษุและสามเณรเข้ามาเรียน พระภิกษุและสามเณรส่วนหนึ่งมุ่งหน้าเข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ ฯ เพื่อศึกษาในสำนักเรียนใหญ่ ๆ ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดกองทุนส่งเสริมการเรียนให้สำหรับพระภิกษุและสามเณรที่เรียนดีสอบผ่านนักธรรม เปรียญธรรม และปริยัติสายสามัญ

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พ่อแม่สมัยใหม่ไม่ชอบส่งบุตรหลานเข้าเรียนในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ชอบส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนประถมก่อนวัยเรียนตามศูนย์ดูแลเด็กก่อนวัยในตัวอำเภอบ้างหรือในตัวจังหวัด ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการสนับสนุนให้งบประมาณเพื่อพัฒนาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ โดยการปรับปรุงสถานที่ อาคาร ภูมิทัศน์ และสถานเด็กเล่นใหม่

๔) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนมีน้อย ขาดแคลนบุคลากรบรรยายและไม่มีผู้เชี่ยวชาญชำนาญ อาศัยพระวิทยากรจากกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่น ๆ มีต้นทุนสูงมาก ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมและพัฒนาพระภิกษุ สามเณร ที่พำนักอยู่ในเขตอำเภอตอนเจดีย์ให้สามารถเผยแผ่ธรรมะ เป็นวิทยากรบรรยาย อบรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยไม่ต้องพึ่งพระวิทยากรจากจังหวัดอื่น

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** เสนาสนะ กุฏิ ศาลา อุโบสถ อาคารสถานที่ ฯลฯ ขำรุดทรุดโทรมขาดการดูแลรักษา พื้นที่ภายในบริเวณวัดขาดการดูแลรักษาทำความสะอาด ขาดผู้ดูแลรักษาและเอาใจใส่ ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการซ่อมแซมดูแลรักษาเสนาสนะภายในวัดอยู่เรื่อย ๆ อย่างปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรม ออกระเบียบและคำสั่งให้พระภิกษุ สามเณร ภายในวัดมีหน้าที่อยู่ดูแลรักษาทำความสะอาด แบ่งเขตพื้นที่ดูแลรักษาความสะอาดรอบบริเวณวัด

๖) **ด้านการสาธารณะสงเคราะห์** ขาดการส่งเสริมให้พระสงฆ์ สามเณร เข้าบรรยายหรืออบรมจริยธรรม ศีลธรรมตามหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นพระบวชใหม่ มีความซำพภาพ ไม่รู้วิธีการอบรมพระสงฆ์ สามเณรที่มีความรู้ มีการศึกษา มีเทคนิคการอบรม เรียนอยู่ในตัวเมือง ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการสนับสนุนให้พระสงฆ์ สามเณร อำเภอตอนเจดีย์เข้าฝึกอบรมการบรรยาย การเทศน์ การอบรมครูพระสอนศีลธรรม และจริยธรรม ตามหน่วยงาน หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดฝึกอบรม

๕.๑.๕ ผลการสรุปข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปได้ดังนี้

๑) **ด้านการปกครอง** การปกครองมีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี การบริหารของคณะสงฆ์บางข้อก็ดีบางข้อก็หย่อนยาน การที่จะทำปฏิบัติหน้าที่บางทีก็สบายใจ บางทีก็หนักใจ เพราะความคิดของแต่ละคนไม่ตรงกันย่อมมีความขัดแย้งกันอยู่เสมอ แนวทางในการพัฒนา คือ ถ้าจะทำหรือสอนใคร ๆ ให้ทำและสอนตัวผู้สอนก่อนให้ดีกว่าแล้วจึงค่อยสอนและทำหน้าที่ตัวเองเสียก่อน ถ้าตัวเองว่าดีคนอื่นก็คงว่าดีเช่นกัน

๒) **ด้านการศาสนศึกษา** การสรรหาและพัฒนาครูสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีทั้งนี้โดยจุดประสงค์รวมก็คือเพื่อให้เกิดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมในหมู่ในสังคม ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน เพราะเหตุว่าการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาก็เพื่อความมั่นคงถาวรของพระพุทธศาสนาและศรัทธาของผู้ที่ไม่ศรัทธาหรือความศรัทธาที่มากขึ้นของผู้ที่ศรัทธาอยู่แล้ว

๓) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** การศึกษาเป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพทางสังคม การศึกษาสงเคราะห์ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่คณะสงฆ์ให้การสนับสนุนในเรื่องของการศึกษา นับว่าเป็นความรับผิดชอบทางการศึกษาที่มีให้กับสังคมอีกทางหนึ่ง แต่ประเด็นสำคัญคือภาระทุกอย่างจะตกอยู่ที่เจ้าอาวาส จึงต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้ปกครองและองค์กรหน่วยงานอื่น ๆ

๔) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** เน้นที่การพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมรวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตในเขตตำบล เพิ่มพูนความรู้และทักษะการเผยแผ่แก่พระภิกษุอย่างจริงจัง ที่สำคัญคือให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งคณะ

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก คือ งานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ คือ ๑) ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ ๒) สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย ฉะนั้นใครก็ตามที่เป็นผู้ปกครองหมายถึงเป็นเจ้าอาวาสควรต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการบูรณปฏิสังขรณ์วัด

๖) **ด้านการสาธารณะสงเคราะห์** ซึ่งในปัจจุบันควรมองหากิจกรรมที่จะสามารถบรรเทาทุกข์ของประชาชนในลักษณะอื่นที่คณะสงฆ์จะต้องเขาไปมีบทบาทและควรทำเป็นประจำ อาจจะใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บรรเทาทุกข์ของประชาชนเมื่อมีสาธารณภัยช่วยเหลือเกื้อกูลในกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านการปกครอง ผลการศึกษา พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปกครอง โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการปกครอง มากที่สุด คือ มีการจัดทำระเบียบปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ที่มาทำกิจกรรมภายในวัด รองลงมา คือ มีการจัดทำระเบียบปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคลากรภายในวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระราชปริยัติสุธี (ไพบูลย์ วิบุโล)**^๑ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการปกครอง รองลงมา ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ

๕.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา ผลการศึกษา พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศาสนศึกษา มากที่สุด คือ จัดสอนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนที่วัด รองลงมา คือ ด้านการจัดการ/จัดให้มีเพื่อการศาสนศึกษา เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรมในวัด การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสมุห์ภักดี ภทฺโท (เตี้ยเสมอเชื้อ)**^๒ ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอมืองราชบุรีจังหวัดราชบุรี ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ

^๑พระราชปริยัติสุธี (ไพบูลย์ วิบุโล), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^๒พระครูสมุห์ภักดี ภทฺโท (เตี้ยเสมอเชื้อ), “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๓.๓๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนในด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรีมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากที่สุด คือ มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนกองทุนการศึกษาต่าง ๆ แก่เด็กยากจน รองลงมา คือ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ร่วมศีลธรรมในวัด มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเกษมศักดิ์ วรสกลโข (อาสนะทอง)**^๓ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าเป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดจนถึงการพัฒนากุศลกร การศึกษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

๕.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการศึกษา พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากที่สุด คือ มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รองลงมา คือ จัดให้มีนิทรรศการที่เกี่ยวข้องเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และข้อที่น้อยที่สุด คือ จัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน ประชาชนซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณโร)**^๔ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า การ

^๓พระเกษมศักดิ์ วรสกลโข (อาสนะทอง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๔พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

บริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และการพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปตาม กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องกิจการคณะสงฆ์จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ (๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (๒) การศึกษา (๓) การศึกษาสงเคราะห์ (๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) การสาธารณูปการ (๖) การสาธารณสงเคราะห์ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๒.๕ ด้านการสาธารณูปการ ผลการศึกษา พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการสาธารณูปการ มากที่สุด คือ บริเวณวัดทั่วไปมีความสะอาด มั่นคงแข็งแรง รองลงมา คือ มีการบริหารจัดการและดูแลศาสนสมบัติของวัด และข้อที่น้อยที่สุด คือ บริเวณวัดมีสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมส่งเสริมมณีสถาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐสกุล)**^๕ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ในด้านการปกครอง มีบทบาทในการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย อยู่ในลำดับสูงสุด และมีการบริหารจัดการกิจการของวัดเช่น บัญชีรายรับ-จ่าย ให้เป็นไปด้วยดี อยู่ในลำดับสุดท้าย ด้านสาธารณูปการมีการควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์อยู่ในลำดับสูงสุด และมีการจัดระบบสาธารณูปโภคภายในวัดเป็นลำดับสุดท้าย ด้านสาธารณสงเคราะห์มีบรรเทาช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ อยู่ในอันดับสูงสุด และมีการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กถูกทอดทิ้ง อยู่ในลำดับสุดท้าย เมื่อพิจารณาในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๗

๕.๒.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มากที่สุด คือ มีการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน รองลงมา คือ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรทำหน้าที่อบรมศีลธรรมตามหน่วยงานต่าง ๆ และข้อที่น้อยที่สุด คือ จัดให้มีเวทีระงับข้อพิพาท/ข้อขัดแย้งของชาวบ้าน สอดคล้องกับงานวิจัย

^๕พระสมุห์กำพร สุชาโต (พิเชฐสกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ของ พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส)^๒ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในข้อมีการสนับสนุนและให้การช่วยเหลือในการพัฒนาสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ข้อเสนอแนะให้มีการสอนธรรมศึกษาแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป และให้มีการสร้างห้องสมุดภายในวัดเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ ส่วนข้ออื่น ๆ พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่ามีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ไม่แตกต่างกัน

สรุปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) ด้านการปกครอง การปฏิบัติหน้าที่บางที่ก็สบายใจ บางที่ก็หนักใจ เพราะความคิดของแต่ละคนไม่ตรงกันย่อมมีความขัดแย้งกันอยู่เสมอ ปรับเปลี่ยนแก้ไขโดยการสอนตัวเองก่อนแล้วค่อยสอนคนอื่น ได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์น้อย แก้ไขโดยการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมหรือการอบรมรวมกัน มีปัญหาเกี่ยวกับคนที่จะเข้ามาบวช คือ ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ฯลฯ วัดควรมีมาตรการเข้มงวดสำหรับการรับคนเข้ามาบวชภายในวัด

๒) ด้านการศาสนศึกษา ขาดการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และสายสามัญ การเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ก็เพื่อความมั่นคงถาวรของพระพุทธศาสนาและศรัทธาของผู้ที่ไม่ศรัทธาหรือความศรัทธาที่มากขึ้นของผู้ที่ศรัทธาอยู่แล้ว แก้ไขโดยการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์-สามเณร ให้มีการศึกษามากขึ้น การศึกษาหลากหลายสาขาวิชา ตามกฎกติกาและการพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ให้สอดคล้องกัน เพื่อพัฒนากิจการคณะสงฆ์ให้ทันยุคปัจจุบัน

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาของพระสงฆ์สามเณรได้รับการสนับสนุนการศึกษาจากเจ้าอาวาส ภาระเกี่ยวกับการศึกษาทุกอย่างตกเป็นของเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบ แก้ไขโดยการสนับสนุนจากญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาบริจาคปัจจัยเป็นทุนการศึกษาสำหรับพระสงฆ์สามเณร จัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาสำหรับพระสงฆ์สามเณรขึ้น รวมไปถึงการช่วยเหลือจากผู้ปกครองของพระสงฆ์สามเณรที่มีพำนักในวัดด้วย

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทักขะการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์สามเณรในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพต่ำ ขาดทักษะ ขาดความพร้อม แม้ว่าในแต่ละปีจะมีการจัดการอบรม การทำกิจกรรมบ่อยครั้ง ผลสัมฤทธิ์ที่ได้หลังจากดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรจะเป็น แก้ไขโดยการพบปะพูดคุย ให้ความรู้แก่ประชาชนให้มากขึ้น โดยไม่ต้องรอให้ถึงวันสำคัญต่าง ๆ การบอกกล่าวโดยอาศัยเหตุการณ์ปัจจุบันแล้วสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปจะได้ผลดี หรือสอนการปฏิบัติพร้อมทั้งหลักทฤษฎีควบคู่กันไปจะทำให้ประชาชนรู้และเข้าใจในสิ่งที่เรานำมาสั่งสอน ส่วนโอกาสก็เน้นวันที่สำคัญทางพุทธศาสนาและวันที่ชาวบ้านให้ความสำคัญด้วย เช่น วันปีใหม่ เป็นต้น

^๒ พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก คือ งานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ คือ ๑) ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ ๒) สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย ฉะนั้นใครก็ตามที่เป็นผู้ปกครองหมายถึงเป็นเจ้าอาวาสควรต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการบูรณปฏิสังขรณ์วัด โดยยึดหลักสาธารณูปการคือประโยชน์สุข ประหยัดสุด กล่าวคือ ในการดำเนินงานต้องคำนึงอยู่ตลอดเวลาว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขของศาสนิกชน เป็นการกระทำเพื่อสาธารณะ

๖) **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** การช่วยเหลือเกื้อกูลในกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ อาจจะใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บรรเทาทุกข์ของประชาชนเมื่อมีสาธารณภัย^๗ ซึ่งในปัจจุบันควรมองหากิจกรรมที่จะสามารถบรรเทาทุกข์ของประชาชนในลักษณะอื่นที่คณะสงฆ์จะต้องเขาไปมีบทบาทและควรทำเป็นประจำ โดยไม่จำเพาะสถานที่หรือบุคคล ไม่ว่าจะเป็นภายในวัดหรือในชุมชนที่สำคัญต้องเน้นกิจกรรมด้านการพัฒนาจิตใจ พร้อมกับการรณรงค์ให้วัดและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นสถานที่ปราศจากอบายมุขและยาเสพติด

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอตอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” มีข้อเสนอแนะที่มาจากผลการวิจัย สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ยึดแนวทางที่พระบรมศาสดาทรงวางไว้ให้เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันคือปหานิยธรรม ได้แก่ การหมั่นประชุมกันเนื่องนิจ เป็นต้น ก็เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกันและการได้ปฏิสัมพันธ์แนะนำ ตักเตือนบอกกล่าว หรือแม้แต่ทำความป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหรือแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วได้เป็นอย่างดี

๒) ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความสามารถ เพราะนอกจากจะเป็นการธำรงรักษาพระสัทธรรมแล้วยังคงเป็นการประกาศพระศาสนาได้อีกนัยหนึ่ง พระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถจะเป็นกำลังขอพระศาสนา

๓) สนับสนุนโรงเรียนการกุศลของวัดให้เป็นหลักใหญ่ อดทนทุกอย่างตามกำลังอย่างเต็มความสามารถ และให้ตั้งใจว่ากิจกรรมในงานด้านการศึกษาสงเคราะห์นี้เป็นงานพระศาสนาที่จะต้องทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจรวมถึงกำลังทรัพย์ที่ต้องสละออก แต่ก็เพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ในอนาคตคือความรักความศรัทธาที่สะท้อนกลับมาจากผลของการกระทำ

๔) พัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูต งานเผยแผ่เป็นงานที่ละเอียดอ่อนจำเป็นต้องอาศัยทีมงานในการจัดกิจกรรม ฉะนั้น การรวมกันเป็นคณะปฏิบัติหน้าที่พระธรรมทูตจะช่วยให้งานด้านการเผยแผ่สัมฤทธิ์ผล

๕) การทำงานที่มีประโยชน์สูงและประหยัด ควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมนั้น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่ต้องสูญเสียไป บางครั้งในบางแห่งอาจมีวัตถุประสงค์ที่ต่างออกไปแต่ก็สามารถเทียบได้กับทรัพยากรที่จำกัด

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสุวรรณปริยัตยาพร, อ่างแล้ว.

๖) ช่วยเหลือเกื้อกูลในกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์วัด เป็นของคู่กับบ้าน บ้านเป็นของคู่กับวัด ผลัดกันช่วยผลัดกันดูแล ฉะนั้นการช่วยเหลือเกื้อกูลในกิจกรรม เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นสิ่งที่ต้องกระทำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งคณะสงฆ์ไม่อาจจะมองข้ามหรือเฉยชาต่อ งานด้านสาธารณสงเคราะห์ได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัด สุพรรณบุรี ควรจะต้องมีนโยบายและแบบแผนที่ชัดเจนตลอดทุกขั้นตอนของการทำงาน รวมไปถึง การติดตามผลและประเมินผล ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้กิจการงานของคณะสงฆ์ในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เกิดผลสัมฤทธิ์

๒) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัด สุพรรณบุรี ควรจะต้องมีการประสานความร่วมมือหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนา โรงเรียน องค์การบริหารส่วนภูมิภาค เป็นต้น หรือแม้แต่ภาคเอกชน ที่เป็นบริษัท ห้าง ร้าน ต่างๆ เพื่อความร่วมมือที่มีผลด้านงบประมาณ ที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๓) ให้มีการส่งเสริมความรู้และทักษะให้แก่บุคลากรในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ให้เกิดการพัฒนาด้านเทคนิควิธีในการ บริหารจัดการ ที่มีความทันสมัยทั้งยังรักษาไว้ได้ซึ่งศรัทธาของสาธุชนพุทธบริษัท

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการบริหารวัดหรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการ ให้ความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ เพื่อจะได้ทราบระดับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าอยู่ในระดับใด และเป็น แนวทางหาวิธีการที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน เพื่อการ พัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป เกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆา ธิการ ไม่ควรเน้นในด้านใดด้านหนึ่ง ควรที่จะดำเนินการวิจัยไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน เพื่อจะได้ผลของการ วิจัยที่ได้มาปรับปรุงการบริหารของวัดให้ครบทุกด้าน